

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

https://www.youtube.com/watch?v=Qn_L3L_iSTg

<https://www.youtube.com/watch?v=o0c2s4ZBYI8>

Κεντρικό θέμα: Η διάψευση των ελπίδων με το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου μέσα από την ειδησεογραφία μιας εφημερίδας.

- Αβεβαιότητα, φόβος για την έκρηξη νέου πολέμου, τοπικές εστίες συγκρούσεων, εύθραυστη ειρήνη, πυρηνικές δοκιμές, κίνδυνος από την ραδιενέργεια.

- κοινωνική δυστυχία που οδηγεί σε αυτοκτονίες, φτώχεια, ιδεολογική σύγχυση, ανασφάλεια, απελπισία, απόγνωση, συλλογική αδιαφορία, φόβος για το μέλλον.

- Ο αφηγητής αφηγείται την ιστορία παραθέτοντας **εναλλάξ** στοιχεία της εξωτερικής πραγματικότητας (το καφενείο, η εφημερίδα, οι ειδήσεις, οι ενέργειες του ήρωα, οι κινήσεις του ήρωα, το σούρουπο, το είδωλο του στο καθρέφτη, τα τρόλεϊ, το πλήθος, τα τσιγάρα και ο πωλητής, το ξαναδιάβασμα της εφημερίδας) και στοιχεία του εσωτερικού κόσμου (**σκέψεις** για ενδεχόμενο νέου πολέμου, προβληματισμός για την έναρξη συνεχόμενων τοπικών πολέμων, διάψευση ελπίδας για παγκόσμια ειρήνη, ιδεολογική σύγχυση, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, έλλειψη πίστης σε ιδεολογίες, αναδρομή στις ελπίδες του παρελθόντος και συνειδητοποίηση της απουσίας ελπίδας, μνεία των συγγραφικών του πονημάτων) ή **συναισθήματα του ήρωα** (Απογοήτευση και απελπισία για την διάψευση των ελπίδων του, ανασφάλεια για την κατάσταση της κοινωνίας και το μέλλον του κόσμου, πανικό και υπαρξιακή αγωνία στη σκέψη της απώλειας της ελπίδας, φόβο για το μέλλον, μικρή και παράλογη ελπίδα μετά την σκέψη να εκφράσει την υπαρξιακή του αγωνία μέσω μιας αγγελίας.)

- Το διήγημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως «στατικό», γιατί λείπει η δράση και η κίνηση, καθώς ο ήρωας είναι καθηλωμένος στο χώρο του καφενείου και λειτουργεί αποκλειστικά ως αναγνώστης εφημερίδας. Ωστόσο η αφηγηματική αδράνεια αντικαθίσταται και αναπληρώνεται πό μια άλλη δράση που ο ήρωας του διηγήματος τη ζει ως εσωτερική ένταση.

Ενότητες

Ενότητα 1η: « Όταν μπήκε στο καφενείο...Το πανόραμα της ζωής!» Η ανάγνωση της εφημερίδας.

Η λιτή γλώσσα του συγγραφέα αποδίδει τον κοινωνικό προβληματισμό και το ψυχολογικό αδιέξοδο του κεντρικού ήρωα. Ο ίδιος παρατηρεί τις εξελίξεις στη λεωφόρο, η οποία συμβολίζει τη ζωή, περιορισμένος σε ένα καφενείο, πίσω από μία τζαμαρία που οριοθετεί ακριβώς αυτή τη φυλακή του. Οι ειδήσεις της εφημερίδας εντείνουν την αγωνία του και αποδίδουν το ζοφερό κλίμα της εποχής. Αυτό το κλίμα ανασφάλειας και αβεβαιότητας διαμορφώθηκε διότι το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου δεν είχε ως αποτέλεσμα την πολυπόθητη και αναμενόμενη ειρήνη. Αντίθετα, δημιούργησε την προσδοκία και το φόβο ενός επερχόμενου πολέμου. Οι εφημερίδες εκείνης της εποχής περιείχαν σχεδόν την ίδια θεματολογία με τις σύγχρονές μας εφημερίδες και αναφέρονταν σε εγκλήματα, ειδήσεις που αφορούσαν την οικονομία αλλά και κοσμικά νέα και μικρές αγγελίες. Από τις ειδήσεις της εφημερίδας του ήρωα, ξεχωρίζουμε το έλλειμα του προϋπολογισμού και τις τρεις αυτοκτονίες γιατί πρόκειται για ενδείξεις του αδιέξοδου, ανέλπιδου μέλλοντος μετά τον πόλεμο.

Ο ήρωας κυριεύεται από πανικό και απελπισία, καθώς περνάει η ώρα και συνειδητοποιεί τη ζοφερή κατάσταση που βιώνει η γενιά του. Αυτή η ψυχική κατάσταση αποτυπώνεται στις κινήσεις του καθώς περνάει το χέρι του μέσα από τα μαλλιά του και ιδρώνει εκδηλώνοντας έτσι την αγωνία και την απελπισία του.

Ενότητα 2η: « Δεν είχε αλλάξει διόλου προς το καλύτερο... Δεν μπορεί παρά να'χουν» Η ελπίδα.

Σημαντικό χαρακτηριστικό της 2ης ενότητας του κειμένου αποτελεί η επανάληψη του ρήματος «ελπίζω» και των παραγώγων του. Επιπλέον, οι λέξεις σύγχυση, ταραχή, πόλεμος και ειρήνη είναι συναισθηματικά φορτισμένες και προκαλούν ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα, ενσωματωμένες σε ένα διήγημα που σχετίζεται με τον πόλεμο.

Ανάμεσα στις ελπίδες του, που διαψεύστηκαν, ο συγγραφέας αναφέρει και αυτές που αφορούσαν την κομμουνιστική ιδεολογία του. Ο κομμουνισμός υποστηρίζει την κοινοκτημοσύνη των μέσων

παραγωγής και τη θεμελίωση αταξικής κοινωνίας. Πρόκειται για μία ιδεολογία με πολλούς υποστηρικτές στην χρονική περίοδο που εντάσσεται το παρόν διήγημα.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η αναφορά σε μία παιδική ανάμνηση του ήρωα, η οποία παραλληλίζεται με την απουσία ελπίδας που κυριαρχεί στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων της συγκεκριμένης χρονικής συγκυρίας (μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο). Συγκεκριμένα αναφέρεται στην ανίατη αρρώστια της θείας του όταν ο ίδιος ήταν παιδί. Του είχε μείνει χαραγμένη στο μυαλό η φράση του γιατρού « δεν υπάρχει ελπίδα» και του θύμιζε αρκετά την τωρινή του κατάσταση. Ήταν ένα εύστοχο παράδειγμα για να μας εξηγήσει, πιο παραστατικά ίσως, ότι η απουσία ελπίδας στη ζωή του ανθρώπου, ισοδυναμεί με θάνατο.

Ενότητα 3η: « Ξανάριξε μια ματιά στην εφημερίδα...στο αυριανό φύλλο» Αντίδραση στην πραγματικότητα

Ο ήρωας αντιλαμβάνεται ότι η παθητική στάση της γενιάς του οδηγεί σε αδιέξοδο. Συνεπώς αποφασίζει να δράσει και να φανερώσει σε όλους – μέσω μίας αγγελίας- αυτό που λείπει από τον καθένα μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου: η ελπίδα. Θα την ψάξει μέσα από το σπαρακτικό «ζητείται» της αγγελίας του . Η ελπίδα είναι απαραίτητη για τη συνέχιση της ζωής, για την εξέλιξη πέρα από τη στασιμότητα που έχει προκαλέσει η έλλειψή της. Η ελπίδα γεννά την προσδοκία, τους στόχους, τα όνειρα και αποτελεί βάση της ύπαρξής μας. Η ελπίδα είναι ο μοναδικός τρόπος διαφυγής από το αδιέξοδο που γέννησε ο πόλεμος. Όπως διαπιστώνουμε από την στάση του ήρωα, η ελπίδα αναδύεται μέσα από τη δράση και όχι την αδράνεια. Η αναζήτηση της ελπίδας πρέπει να είναι διαρκής...

Χαρακτηρισμός του κεντρικού ήρωα

Ο ήρωας συνηθίζει να διαβάζει καθημερινά εφημερίδα, να παρατηρεί τη ζωή γύρω του και επιλέγει τη συγγραφή διηγημάτων ως τρόπο έκφρασης των προβληματισμών του. Είναι πνεύμα ανήσυχο, κριτικό, με

ενδιαφέρον για τα προβλήματα της εποχής του. Έχει αγωνιστεί υπερασπιζόμενος τα ιδανικά του τα οποία τώρα διαπιστώνει ότι καταρρέουν. Το πάθος που γεννούσε η πίστη του σ' αυτά, έδωσε τη θέση του στην απελπισία ως απόρροια της απογοήτευσης και της διάψευσης των ελπίδων του. Νιώθει βαθιά λύπη καθώς παρακολουθεί την πραγματικότητα να διαλύει τα όνειρα και τις προσδοκίες του. Πρόκειται για έναν ιδεαλιστή, γεμάτο αγάπη για τον συνάνθρωπό του με τον οποίο όμως βιώνει μία έλλειψη επικοινωνίας και αλληλοκατανόησης, οι οποίες θα ήταν λογικό να υφίστανται εφόσον η διάψευση των ελπίδων αποτελεί μία γενικευμένη κατάσταση. Η διάψευση φαίνεται από τα αποσπάσματα της εφημερίδας που παρατίθενται (κατά σειρά: τεταμένη παγκόσμια πολιτική σκηνή με τοπικούς πολέμους, απειλή από τη ραδιενέργεια, κίνδυνος νέου πολέμου, προβληματική οικονομία και εξαθλίωση των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων, απελπισία στα όρια της αυτοκτονίας, μιμητισμός και αλλοτρίωση της άρχουσας τάξης). Η ειδησεογραφία λειτουργεί σα μανιβέλα στο μυαλό του ήρωα ως αφορμή και όχι αιτία («Δεν έφταιγε η εφημερίδα....») για να προοικονομήσει τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνουν οι άνθρωποι της εποχής: Φόβο για νέο πόλεμο («η σκιά του 3ου... στην Ινδοκίνα σήμερα αύριο..., Ο πόλεμος, η βόμβα υδρογόνου..., ... πως ο εφιάλτης του πολέμου δεν θα στοίχειωνε πια τη γή μας..., ... Την ειρήνη, τη βαθειά τούτη λαχτάρα που κρέμεται από μια κλωστή., Η σκιά του καινούριου πολέμου»), αρνητικά συναισθήματα, σύγχυση και κοινωνική αθλιότητα («είχε ιδρώσει, αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, Σκεφτότανε τη φτώχεια, την αθλιότητα..., την ταραχή που είχε μέσα σου..., διάψευση από κάθε λογής ιδεολογίες, οι δυο αυτοκτονίες, Άγγιζε θέματα του καιρού μας: τον πόλεμο, την κοινωνική δυστυχία...»). Και, πάνω απ' όλα, την ματαίωση, την διάψευση και, τελικά, την απουσία ελπίδας που διατρέχει όλο το απόσπασμα και εμφανίζεται καθαρότερα σε αρκετά σημεία με την χρήση των λέξεων «ελπίζω» και «ελπίδα». Ταυτόχρονα θεωρεί ότι η απουσία ελπίδας είναι υποτιμητική. Αυτούς τους προβληματισμούς τους ξεδιπλώνει στα γραπτά του τα οποία όμως δεν εκδίδει διότι προσπαθεί να αποφύγει την δογματική κριτική και την απόδοση πολιτικής «ταμπέλας» στον ίδιο (αριστερός, δεξιός κλπ.) Ξαφνικά αποφασίζει να εκφράσει την υπαρξιακή ανάγκη του δημοσιεύοντας την αγγελία «Ζητείται ελπίς». Η βιασύνη του

υποδηλώνει την προσπάθεια να βρει διέξοδο στην μοναξιά του και να συνδεθεί με τους συνανθρώπους του, να μη μείνει αδρανής και απαθής μπροστά στη ζοφερή πραγματικότητα αλλά να δράσει, έστω και με την δημοσίευση της αγγελίας, προκειμένου να ανοίξει μία χαραμάδα στην ελπίδα, να ξαναπιστέψει στον άνθρωπο και τα ιδανικά που απαιτείται να ξαναθέσει.

Ιδέες και συναισθήματα

Τα συναισθήματα του ήρωα αντιστοιχούν στη δυσβάσταχτη πραγματικότητα της μεταπολεμικής ζωής. Προφανώς τα ίδια συναισθήματα κατακλύζουν και όλη τη γενιά του. Γι' αυτό ο ήρωας δεν έχει όνομα καθώς θα μπορούσε να είναι οποιοσδήποτε, ίσως ο ίδιος ο συγγραφέας, ένας φίλος, ένας γνωστός αλλά και ένας παντελώς άγνωστος. Το νήμα που δένει αυτούς τους ανθρώπους είναι η απογοήτευση, η απελπισία. Γενικότερα κάθε γενιά που επιζεί μετά από έναν – ακόμη και νικηφόρο- πόλεμο, βιώνει την απόγνωση, τον πανικό και την αδυναμία να ανταπεξέλθει σε ένα αβέβαιο μέλλον. Η πολυπόθητη ειρήνη, η ασφάλεια και η ευημερία που θα έπονταν, δεν έγιναν ποτέ πραγματικότητα. Η σταθερότητα σε κάθε τομέα της ζωής αποδείχθηκε ευσεβής πόθος.

Ωστόσο μέσα στην απελπισία του ο ήρωας αφήνει να διαφανούν κάποιες χαραμάδες ελπίδας μέσα από αισιόδοξες σκέψεις («Βέβαια άλλοι θα 'χουν ελπίδα, σκέφτηκε. Δεν μπορεί παρά να 'χουν!») , από την ίδια την απέλπιδα ενέργεια του (την αγγελία) και από την όρεξη με την οποία όρμησε να την πραγματοποιήσει.

Αφηγητής: είναι τριτοπρόσωπος, ετεροδιηγητικός, με εστίαση μηδενική, παντογνώστης καθώς γνωρίζει και την εξωτερική δράση αλλά και τις σκέψεις, τα συναισθήματα του ήρωα. Συγκεκριμένα, εκτός από τις εικόνες της εξωτερικής πραγματικότητας (η περιγραφή του καφενείου, η εφημερίδα, το τρόλει, οι περαστικοί κλπ.) παρουσιάζει λεπτομερειακά και την ψυχοσύνθεση του ήρωα.

Αφηγηματικός χρόνος: α) ιστορικός χρόνος , η δεκαετία του '50 δηλαδή η μεταπολεμική περίοδος του ψυχρού πολέμου. β) Μυθικός χρόνος: Πολύ σύντομος, ουσιαστικά πρόκειται για ένα απόγευμα ως το σούρουπο. Ωστόσο υπάρχει και μία αναδρομική αφήγηση, μία αναφορά ενός περιστατικού από την παιδική του ηλικία, με το οποίο συσχετίζει την απελπισία του με τη μη αναστρέψιμη κατάσταση της υγείας της ετοιμοθάνατης θείας του. Μέσω αυτής της αναλογίας επιχειρεί να αποδώσει το μέγεθος του υπαρξιακού και ιδεολογικού αδιεξόδου του.

Η διαχρονικότητα και η παγκοσμιότητα του κειμένου εξασφαλίζονται από την ανωνυμία του ήρωα και από την αοριστία του χώρου και του χρόνου. Στην θέση του ήρωα θα μπορούσε να βρίσκεται κάθε απελπισμένος άνθρωπος, απογοητευμένος από την πτώχευση των ιδανικών και των ιδεολογιών του. Η ανωνυμία δηλώνει ότι το κεντρικό πρόσωπο του διηγήματος είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα των ανθρώπων της εποχής. Το ίδιο σημαίνει και η αοριστία χώρου (κάποιο καφενείο σε κάποια μεγάλη πόλη) και χρόνου (μετά τον Β' Παγκόσμιο).

Γλώσσα/Ύφος: Παρατηρούμε ότι ο συγγραφέας ενσωματώνει στη δική του γλωσσική έκφραση και στοιχεία της καθαρεύουσας.(« Αι απώλειαι εκατέρωθεν υπήρξαν βαρύταται», « Η σκιά του νέου πολέμου απλούται εις τον κόσμο μας» και ο τίτλος του διηγήματος «Ζητείται ελπίς».) Τα στοιχεία αυτά του κειμένου παρατίθενται αυτούσια, χωρίς να μεταγραφούν από το συγγραφέα στη δημοτική, που είναι το κατεξοχήν εκφραστικό του όργανο, διατηρώντας , με τον τρόπο αυτό, τη ζωντάνια και τη φόρτιση που έχουν. Ταυτόχρονα, η χρήση αυτή είναι σκόπιμη διότι επιχειρεί να αποτυπώσει ειρωνικά τη διγλωσσία που επικρατούσε στη δεκαετία του '50. Η καθαρεύουσα ήταν η επίσημη γλώσσα του κράτους, κυρίως στο γραπτό λόγο. Είχε επιβληθεί από τα συντηρητικά καθεστώτα στην εκπαίδευση, τη διοίκηση, τη νομοθεσία και τον τύπο.

Η σκόπιμη ενσωμάτωση τύπων της καθαρεύουσας -στην εφημερίδα, στις Μικρές αγγελίες, στους τίτλους των ειδήσεων κλπ- μαζί με

νεολογισμούς («ευμορφιάς»), στοιχεία της δημοτικής (φόρεμα αντί ένδυμα, κομπότατο) και ξενικές ή ελληνοποιημένες λέξεις (κοκταίηλ, εμπριμέ, τοκ, σικ, ελεγκάντικη, χολ, WC, ατζέντα) σαρκάζει την αλλοτρίωση και τον στείρο μιμητισμό της ιθύνουσας τάξης. Γενικότερα, η σύγχυση της γλώσσας αντικατοπτρίζει τη σύγχυση ταυτότητας της εποχής. Αυτοί που χρησιμοποιούν την καθαρεύουσα, θεωρώντας κατώτερη τη δημοτική, ενώ επιχειρούν να διασφαλίσουν την καθαρότητα της γλώσσας, απαλλάσσοντάς την από λαϊκούς τύπους, την «εμπλουτίζουν» με ξένες λέξεις, νοθεύοντάς την.

Με ειρωνική διάθεση αντιμετωπίζει και τη στάση ζωής των Ελλήνων όπως αυτή αποτυπώνεται στις ειδήσεις και τις αγγελίες. Εκεί παρουσιάζονται οι ανάγκες των Ελλήνων ανάλογα με την κοινωνική τους τάξη και την οικονομική επιφάνεια. (κοκταίηλ, τζιπ, νεόδμητος πολυκατοικία, τάπης γνήσιος περσικός, ενοικιάζεται δωμάτιο, ζητείται γραφομηχανή, ραδιογραμμόφωνον).

Η γλώσσα του συγγραφέα είναι η γλώσσα της καθημερινότητας, απλή δημοτική, άμεση, πυκνή, ουσιαστική, ρεαλιστική θα λέγαμε, ώστε να μπορέσει να αποτυπώσει την έλλειψη ελπίδας.

Το ύφος του συγγραφέα είναι λιτό, ζωντανό, παραστατικό με γρήγορο, κάποιες φορές ασθματικό, ρυθμό. Αυτός υπηρετείται από τον μικροπερίοδο λόγο («Πέρασε το χέρι του στα μαλλιά του. Σκούπισε τον ιδρώτα στο μέτωπό του· είχε ιδρώσει, κι όμως δεν έκανε ζέστη.»), τα ασύνδετα σχήματα («Και στο μεταξύ, το αίμα χυνότανε, στην Κορέα χτες, στην Ινδοκίνα σήμερα, αύριο...»), τις επαναλήψεις, τη βραχυλογία, την εκφραστική πυκνότητα και την κινηματογραφική τεχνική.

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ: Η ρεαλιστική ματιά του συγγραφέα και η σκοτεινή διάθεση του ήρωα δεν επιτρέπουν τη χρήση πολλών εκφραστικών μέσων. Εντοπίζουμε μόνο:

- Επαναλήψεις. «Σύγχυση στον τομέα των ιδεών, σύγχυση στον κοινωνικό τομέα, σύγχυση...», «Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια

χωρίς ελπίδα. Ναι, δε φοβότανε να το ομολογήσει στον εαυτό του πως ήτανε χωρίς ελπίδα. Μια σειρά από διαψεύσεις ελπίδων ήταν η ζωή του. Είχε ελπίσει τότε... Είχε ελπίσει ύστερα...

- Αντιθέσεις. «Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια χωρίς ελπίδα», «Ένας άνθρωπος που είχε ελπίσει άλλοτε, και τώρα δεν έχει ελπίδα»

- Μεταφορές/ Προσωποποιήσεις: «το μεγάλο τζάμι που έβλεπε στη λεωφόρο», «Έριξε μια ματιά στις «Μικρές Αγγελίες», « Σκέψεις γυρίζανε στο νου του», «Πως θα 'ρχόταν η ειρήνη, πως ο εφιάλτης του πολέμου δε θα ίσκιωνε πια τη γη μας », «η σκιά του τρίτου δεν είχε πάψει να βαραίνει πάνω στον κόσμο μας.» «το σκοτεινό πρόσωπο της ζωής.» « Την ειρήνη, τη βαθιά τούτη λαχτάρα, που κρέμεται από μια κλωστή» « Σκεφτότανε το φόβο που έχει μπει στις καρδιές», « Άγγιζε θέματα του καιρού μας», «Φοβότανε την ετικέτα που θα του δίνανε σίγουρα οι μεν και οι δε.»

- Παρομοιώσεις: «Σαν να ήταν έγκλημα αυτό. Σαν να είχε ένα σημάδι πάνω του που το μαρτυρούσε. Σαν να ήτανε γυμνός ανάμεσα σε ντυμένους.»

Να σημειώσουμε βέβαια ότι αυτά τα εκφραστικά στοιχεία στηρίζουν την παραστατικότητα του κειμένου και την άριστη απόδοση του υπαρξιακού αδιεξόδου μετά τον πόλεμο και δεν στοχεύουν να εξωραϊσουν την πραγματικότητα.